

**แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น : สถานการณ์ปัญหา
และข้อเสนอต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น
Vietnamese Unskilled Labors in KhonKaen : Situation Problems
and Suggestions to the Consulate General of the Socialist
Republic of Vietnam, KhonKaen Province**

เหียง กวาง วิง และศิวัช ศรีโกคางกุล
Nguyen Quang Vinh and Siwach Sripokangkul
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
College of Local Administration, KhonKaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mali: siwach1980@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสถานการณ์ปัญหาในการทำงานของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น และการเสนอแนะเชิงนโยบายในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนาม จำนวน 30 ราย และวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ได้แก่ การตรวจจับกุม การต่ออายุวีซ่า ที่พักอาศัย และความปลอดภัยในการทำงาน สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การส่งเสริมและสร้างความร่วมมือด้านแรงงานในระดับทวิภาคีในด้านการคุ้มครองแรงงาน ด้านความปลอดภัย รวมถึงด้านสวัสดิการทางสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนาม การจัดตั้งกองทุนฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่ทำงานในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียงการจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการและออมเงินแก่แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่เดินทางมาทำงานในประเทศไทย และการอำนวยความสะดวกในการขอรับการตรวจลงตราหรือขอต่ออายุวีซ่าจากสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น

คำสำคัญ: แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนาม; จังหวัดขอนแก่น

Abstract

This research article is aimed on the presentation of the study results on the current situation and problems of the Vietnamese unskilled labors in KhonKaen province, and on the policy suggestions for the solution to the Consulate General of the Socialist Republic of Vietnam, KhonKaen province. The article consists the content from the result of research conducted under the qualitative research methodology by the interviewing of 30 Vietnamese unskilled labors (hereinafter refers to as the “labors”), together with the information gained form the descriptive analysis methodology.

Result of the research revealed: The problems that the Vietnamese unskilled labors have been encountering such as the police officers’ action for arrest, the extension of working visa, the accommodation, and the work safety. Therefore, suggestions to the Consulate General of the Socialist Republic of Vietnam for the prevention and solution of the mentioned problems are: the enhancement of the bilateral and multilateral cooperation for the labor issues regarding the labors’ rights protection, the development of a work safety regulations, the provision of sufficient welfares, the development of the labors’ quality of life, the provision of Funds for the Emergency Assistant to the labors in KhonKaen and neighborhood provinces, the short term training for the money saving and managing for the labors, and the provision of a convenient services to the labors in the visa application and extension by the Consulate General of the Socialist Republic of Vietnam in KhonKaen province.

Keywords: Vietnamese Unskilled Labors; KhonKaen Province

1. บทนำ

เวียดนามและไทยเป็นประเทศสมาชิกของประชาคมอาเซียน ซึ่งไม่มีพรมแดนร่วมกันในทางกายภาพ แต่ทั้งสองประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิด ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันทั้งทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชน โดยทั้งสองประเทศที่มีความสัมพันธ์อันที่มิตรมาอย่างยาวนาน

(Van Luong, 2001) โดยได้มีการสร้างความสัมพันธ์ทวิภาคีอย่างเป็นทางการในเชิงการทูตระหว่างประเทศ (หรือที่เรียกว่า วันประวัติศาสตร์) เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม ค.ศ. 1976 จากนั้นเป็นต้นมา ทั้งสองประเทศได้พัฒนาความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องและมีโครงการพัฒนาร่วมกันเป็นจำนวนมาก (Ha Le Huyen, 2015) โดยในปี 2013

เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม คือ นายเหงียน ฟุโทรง (Nguyen Phu Trong) ได้เดินทางเยือนประเทศไทย และร่วมกันเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาของทั้งสองประเทศ ต่อมาในปี 2015 รัฐบาลทั้งสองประเทศได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมกัน ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้กำหนดแผนสำหรับการกระชับความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีและแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการสร้างความร่วมมือและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจร่วมกัน โดยมีเป้าหมายคือ 20,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี 2020 (PV, 2016) ทั้งนี้ มูลค่าการค้าโดยรวมระหว่างไทย-เวียดนามระหว่างเดือนมกราคม-พฤศจิกายน 2557 มีมูลค่าสูงถึง 347,275.80 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นมูลค่าการส่งออกมากถึง 230,638.81 ล้านบาท และมูลค่าการนำเข้า 116,636.99 ล้านบาท โดยเฉพาะในปี 2016 การเจริญเติบโตของมูลค่าการค้าระหว่างไทย-เวียดนามเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 โดยมีมูลค่าการซื้อขายรวมกว่า 13 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (The Hai, 2017) โดยล่าสุดเมื่อเดือนมีนาคม 2017 พบว่า นักลงทุนไทยมีการขยายการลงทุนในเวียดนามจำนวน 45 โครงการ ซึ่งมีมูลค่าสูงถึง 8.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางการค้าเวียดนาม-ไทยมีการเติบโตมากกว่าร้อยละ 40 ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีไทยพลเอกประยุทธ์จันทร์โอชา และเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มิอำนาจเต็มแห่งเวียดนามในราชอาณาจักรไทย เหงียน ตาด แทง (Nguyen Tat Thanh) ได้มีการกระชับความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ ซึ่งถือว่าไทยและเวียดนามอยู่ในขั้นตอน

การพัฒนาที่ดีที่สุดในประวัติศาสตร์ และทั้งสองประเทศยังคงจะมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับสูงในพื้นที่ที่มุ่งเน้นของความร่วมมือของผลประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น เช่น การค้าการลงทุน และการความร่วมมือระหว่างประเทศ (PV, 2017)

จากการที่ผู้นำของทั้งสองประเทศแสดงความประสงค์ร่วมกันอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดความสดใสในการส่งเสริมความร่วมมือด้านผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างทั้งสองประเทศ ซึ่งก่อนหน้านี้ (ค.ศ. 2015) นายกรัฐมนตรี เหงียน ถุง (Nguyen Tan Dung) ได้เยือนไทยอย่างเป็นทางการและเข้าร่วมการประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมกัน ระหว่างประเทศไทย-เวียดนาม โดยกระทรวงแรงงาน ประเทศไทยและเวียดนามได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU) ในการร่วมมือกันด้านแรงงาน เนื่องจากประเทศไทยยังมีความต้องการแรงงานไร้ฝีมือในระดับสูง ซึ่งก่อนหน้านี้ประเทศไทยมีแรงงานข้ามชาติตามข้อตกลงความร่วมมือกับประเทศลาว กัมพูชา และพม่าแล้ว ขณะที่เวียดนามจะกลายเป็นประเทศที่สี่ (ซึ่งไม่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย) ในการที่จะส่งแรงงาน (ไร้ฝีมือ) เข้ามาทำงานในประเทศไทย ภายใต้ข้อตกลงทวิภาคี (Xuan Son, 2015) ภายหลังจากที่รัฐบาลทั้งสองประเทศทำข้อตกลงทวิภาคีข้างต้น ทำให้ประเทศไทยได้กลายเป็นประเทศที่ดึงดูดแรงงานไร้ฝีมือในประเทศเวียดนามในการทำงานมากขึ้น โดยบันทึกข้อตกลงการลงนามระหว่างรัฐบาลเวียดนามและไทยดังกล่าว ระบุว่าประเทศไทยจะได้รับแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในการทำงานในบางภาค เช่น การประมง

การก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามดังกล่าวได้กระจายตัวตามจังหวัดที่สำคัญๆ ของประเทศไทย สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามนิยมอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำงาน (Nguyen Khoa, 2013) ประกอบกับจังหวัดขอนแก่นเป็นสถานที่ตั้งของสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น ได้เป็นเหตุผลสำคัญที่สามารถดึงดูดแรงงานจากเวียดนามเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นไม่ได้อยู่ไกลมากทำให้สะดวกในการเดินทางเพื่อจะไปต่ออายุวีซ่า ซึ่งแรงงานชาวเวียดนามทุกคนต้องทำเป็นประจำทุกเดือน โดยเฉพาะแรงงานชาวเวียดนามที่เดินทางจากจังหวัดในภาคกลางของเวียดนาม เช่น ฮาติง (Ha Tinh) เหงะฮาน (Nghe An) และกวางบิง (Quang Binh) รวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางโดยทางรถยนต์เพื่อเข้ามาประเทศไทยก็ประหยัดกว่าการนั่งเครื่องบิน และรวมค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้วย (Nguyen Khoa, 2013) เหตุผลต่อมาคือ จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีคนไทยเชื้อสายเวียดนามเป็นจำนวนมาก ทำให้มีความต้องการแรงงานที่สามารถพูดภาษาเวียดนามได้ด้วย ซึ่งส่วนมากคนไทยเชื้อสายเวียดนามเหล่านั้น มีบ้านเกิดในจังหวัดภาคกลางของประเทศเวียดนามและบางคนยังเป็นญาติพี่น้องกัน ทำให้แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามเข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่นเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาในการ

ทำงานของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง และจัดทำเสนอแนะเชิงนโยบายในการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาในการทำงานของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น

2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น ต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเป็นพื้นที่วิจัย เนื่องจากปัจจุบันจังหวัดขอนแก่นมีการขยายตัวของความเป็นเมืองและภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทำให้มีความต้องการแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามมากขึ้น ขณะเดียวกันจังหวัดขอนแก่นมีคนไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก และยังเป็นสถานที่ตั้งของสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น ส่งผลให้มีแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามเดินทางมาทำงานในจังหวัดขอนแก่นเป็นจำนวนมาก สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ แรงงาน

ไร้ฝีมือชาวเวียดนาม จำนวน 30 คน ที่ทำงานอยู่ภายในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในปัจจุบันเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการบรรยายและอธิบายในเชิงพรรณนาความวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น ที่ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด 30 ราย จำแนกเป็นเพศชาย 17 คน และเพศหญิง 13 คน อยู่ในช่วงอายุ 20 ปีหรือต่ำกว่า จำนวน 4 คน อายุ 21-25 ปี จำนวน 4 คน อายุ 26-30 ปี จำนวน 3 คน อายุ 31-35 ปี จำนวน 3 คน อายุ 36-40 ปี จำนวน 10 คน และอายุ 41 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน สถานภาพโสด 9 คน และสมรส 21 คน มีระยะเวลาในการทำงานในจังหวัดขอนแก่นระหว่าง 1-2 ปี จำนวน 11 คน ระหว่าง 3-4 ปี จำนวน 9 คน และทำงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน โดยเดินทางมาจากจังหวัดฮาทิง (Ha Tinh) จำนวน 15 คน จังหวัดเหงะอาน (Nghe An) จำนวน 6 คน และกวางบิง (Quang Binh) จำนวน 9 คน ซึ่งเดินทางเข้ามาทำงานที่จังหวัดขอนแก่นผ่านนายหน้า จำนวน 5 คน เดินทางเข้ามาด้วยตนเอง จำนวน 3 คน และเดินทางเข้ามาด้วยการแนะนำของเพื่อนและญาติ จำนวน 22 คน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 30 คน เป็นผู้ที่มีหนังสือเดินทาง (Passport) และหลักฐานการ

อนุญาตให้เข้าประเทศ (Visa)

สถานการณ์ปัญหาในการทำงานของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นจากการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการพรรณนาความเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อให้เห็นภาพของสถานการณ์ปัญหาในการทำงานของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น พบว่า แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ได้แก่ การตรวจจับกุม การต่ออายุวีซ่า ที่พักอาศัย และความปลอดภัยในการทำงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัญหาการตรวจจับกุม (ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ) โดยการตรวจจับกุมแรงงานข้ามชาติส่วนใหญ่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองหรือแรงงานข้ามชาติจะคุ้นเคยกันในชื่อ ตม. ซึ่งแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นต้องเผชิญสถานการณ์ปัญหาการตรวจจับกุมมีหลายประเด็น เช่น การจับกุมโดยไม่ทราบเหตุผลตั้งคำบอกเล่าของแรงงานชาวเวียดนามที่ระบุว่า

“โดยทั่วไปคือเราทำงาน...ตอนที่เขารู้ว่าเป็นคนเวียดนาม เขาจะจับซึ่งเราไม่รู้หรือกว่าเหตุผลคืออะไร?” (Ly, Interview, August 9, 2017)

ประเด็นการจับและปรับ เป็นส่วนหนึ่งของสถานการณ์ปัญหาการตรวจจับกุม โดยบางกรณีหรือบางเหตุการณ์เป็นไปในลักษณะที่มุ่งหวัง

ต่อทรัพย์สิน ทั้งในรูปของตัวเงินโดยตรงและในรูปของเงินรางวัลนำจับ ดังคำบอกเล่าของแรงงานชาวเวียดนามหลายคนที่ว่า

“...ทำงานเสร็จแล้วก็กลับบ้าน เพราะกลัวตำรวจมาจับ ค่ะ และระวังเวลาทำงานที่ร้านเพราะตำรวจอาจมาจับที่ร้าน ค่ะ ถ้าหากว่า ตม. จับจะส่งกลับประเทศเวียดนาม แต่ถ้าหากว่าตำรวจที่ขอนแก่นจะปรับเงินค่ะ” (Moy, Interview, August 11, 2017)

“ครั้งนั้นตั้งใจให้วิซ่าหมดอายุวันนั้น และก็กลับบ้านจัดงานแต่งงานให้ลูก พอนั่งรถกลับเวียดนามก็มีผู้ชาย 3 คนขับรถไล่ตามรถแต่ไม่จับ ไม่รู้เป็นตำรวจหรือเปล่า พวกเขาใส่เสื้อสีขาวและกางเกงยาว วันนั้นเขาเห็นพวกเราแต่ไม่จับ ตั้งแต่บ่ายถึงค่ำก็ไม่จับ แต่พอมาตอนเช้าวันต่อมาเขาก็จับพวกเรา พอจับได้ก็พาไปเข้าป่า แล้วจ้างคนหนึ่งมานั่งคุม แล้วบอกพวกเราเปิดปากปิดปาก ออก รู้ว่าเราเป็นคนเวียดนาม เขาก็บอกจ่ายเงินให้เขา 4,000 บาท... มี 4 คน แต่ถูกปรับ 2 คน ผู้ชายสองคนเขาไม่จับ เขาจับแค่ผู้หญิง 2 คน” (Vo Anh Duc, Interview, August 15, 2017)

“การดำรงชีพในขอนแก่น ถ้าไม่มีพวกซื้อฉ้อ ก็ไม่เป็นไร ดีมากครับ มันจะมีคนที่ไม่ดีไป แจ้งตำรวจจับคนงานเวียดนามด้วยกัน เพื่อหวังได้รางวัลนำจับ ทำเป็นขบวนการ บางคนก็จะรอโอกาสที่คนงานเวียดนามถูกจับ ก็จะทำที่มารับรองเพื่อเรียกร้องเงินค่าจ้าง...” (Cuong, Interview, August 15, 2017)

นอกจากนี้ การตรวจจับกุมแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่น ยังเป็นไปลักษณะของการเรียกรับเงินหรือส่วยด้วย ดังคำพูดของแรงงานชาวเวียดนามหลายคนที่ว่า

“ถ้าหากคือ โดนตำรวจ ตม. จับครับ... ผลักดัน ไม่ให้โดนตำรวจจับแม้ว่าทุกเดือนได้เสียเงินให้เขาเดือนละ 500 บาทอยู่แล้วครับ” (Duc, Interview, August 7, 2017)

“ทำงานที่นี่ก็ดีแต่ก็ต้องระแวง เพราะกลัวตำรวจจับได้ จ่ายเงินคนละ 5,000 บาท แต่ผมกำลังนอนอยู่ในห้องดี ๆ ก็มีคนมาตรวจ ผมมีหนังสือเดินทาง ไม่ได้ทำผิดอะไร แต่ผมกลัวเขาจะจับพาไป จึงต้องจ่ายเงินให้เขา...” (Tung, Interview, August 10, 2017)

ทั้งนี้ หลายเหตุการณ์ข้างต้น ส่งผลให้นายจ้างบางส่วนไม่กล้าที่จะจ้างแรงงานชาวเวียดนามให้ทำงานในร้านของตนเอง หรือแม้แต่แรงงานชาวเวียดนามต่างก็ทำงานด้วยความหวาดระแวง แม้ว่าตัวเองจะมีหนังสือเดินทาง (Passport) และวีซ่า หรือบางรายต้องเปลี่ยนงานหรือลาออกจากงาน ดังคำพูดของแรงงานชาวเวียดนามหลายคนที่ระบุว่า

“...ถูกตำรวจจับค่ะ จ่ายตั้งค์ให้เขา เขาก็ปล่อย 4,000 บาทค่ะ ...สาเหตุคือ ตอนนั้นตำรวจจับเยอ นายจ้างไม่ยอมจ้างแรงงานเวียดนามสักเท่าไร” (Kim, Interview, August 15, 2017)
“(เดิม) ชายของคะแต่่าถูกตำรวจจับและปรับ 10,000 บาทก็เลยกลัวและไม่ได้ทำงานที่นั่นอีกคะ ...ถูกจับสองครั้งแล้ว ครั้งหนึ่งเขา มาซื้อของและถามเรื่อง passport เมื่อเขาเห็นเขาก็จับโดยบอกเหตุผลเข้ามาเมืองไทยโดยไม่ถูกต้อง เขาปรับ 10,000 บาทแต่ไม่มีเงินและเจ้าของร้านก็ไม่มีเงินเหมือนกัน ตอนนั้นเขาปรับ 5,000 บาท อีกครั้งคือ ตอนกำลังทำงานที่ร้านมีเจ้าหน้าที่ 3 คนใส่เครื่องแบบมาปรับ 5,000 บาท เรากลัวเลยออกงานเลย...ได้ทำงานที่ร้านได้ 4 ปีแล้ว เจ้าของดีมากคะได้มอบหมายทุกอย่างให้ทำ แต่ 2-3

วันที่ผ่านมาตำรวจเข้ามาโดนจับเจ้าของร้านเลยกลัว ไม่อยากรับมาทำงานอีก และเราก็กลัวเหมือนกันอยู่แล้ว เพราะทำงานถูกตำรวจจับก็เสียทุกอย่าง” (Ha, Interview, August 8, 2017)

2. ปัญหาการต่ออายุวีซ่า การตรวจลงตราหลักฐานการอนุญาตให้เข้าประเทศ (Visa) หรือการต่ออายุวีซ่า เป็นอีกปัญหาที่แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นต้องเผชิญสถานการณ์ในหลายประเด็น เช่น ภาษาในการสื่อสาร การเดินทาง การขาดงานหรือต้องว่าจ้างผู้อื่นทำงานทดแทนในวันที่เดินทางไปต่ออายุวีซ่า รวมถึงความสะดวกในการต่ออายุวีซ่า ดังคำบอกเล่าของแรงงานชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นที่ระบุว่า

“...ต้องไปต่อวีซ่าทุกๆ เดือนตามกำหนดคะ พบความยุ่งยากเรื่องภาษา...” (Nga, Interview, August 7, 2017)

“พวกเราหวังว่าทางเวียดนามและไทยจะได้ร่วมมือด้านแรงงานและเรื่องไปต่อวีซ่าง่ายกว่ายากกว่าประมาณ 3 เดือนต่อครั้ง เพราะการไปต่อวีซ่าเหนื่อยมากใช้จ่ายก็เยอะอยู่คะ...” (Rau, Interview, August 11, 2017)

“...ค่าไปต่อวีซ่า ค่าเดินทางและเพราะผมขายของเลยต้องจ่าย

ค่าให้หน่วยงานอยู่ที่นี้อีก เดือนละ 500 บาท ...ยังไม่พุดถึงเรื่อง ถูกตำรวจโดนจับ...” (Thit, Interview, August 9, 2017)

“โดยทั่วไปเขาต้องทำเอกสารแล้ว เราต้องถ่ายเอกสารและถ่ายรูป ด้วยเราต้องมีเงินจ่ายค่าถ่ายรูป ลำบากมากที่ใช้เวลา 1 วันไม่ได้ ทำงานแล้วก็เรารู้สึกเหนื่อยกว่า เทียบกับที่ไปทำงาน...เพราะการ ไปต่อวิชา เราต้องเดินทางไปและ เสียค่าใช้จ่ายด้วย” (Ly, Interview, August 9, 2017)

3. ปัญหาที่พักอาศัย ถือเป็นอีก สถานการณ์ปัญหาที่เป็นผลต่อเนื่อง จากปัญหา การตรวจจับกุมข้างต้น ซึ่งแรงงานไร้ฝีมือ ชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นต้องเผชิญ สถานการณ์ปัญหาที่พักอาศัยที่สำคัญและส่งผล ต่อกัน คือ บางหอพักไม่ให้คนเวียดนามเช่าอาศัย (โดยเฉพาะในตัวเมือง) ส่งผลให้แรงงาน ชาวเวียดนามจำเป็นต้องไปเช่าอาศัยหอพักในพื้นที่ รอบนอกหรือนอกตัวเมือง ซึ่งค่อนข้างห่างไกลจาก สถานที่ทำงานและส่งผลกระทบต่อการเดินทางไป-กลับ ระหว่างที่พักอาศัยและสถานที่ทำงาน หรือแรงงาน ชาวเวียดนามบางรายเลือกที่จะพักอาศัยอยู่ในห้อง เก็บของของร้าน/ผู้ว่าจ้าง ดังคำบอกเล่าของ แรงงานชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นที่ระบุว่า

“...บางหอเขาไม่ให้คนเวียดนาม เช่าห้องค่ะ เจ้าของห้องเช่า เขากลับตำรวจ เขาเลยไม่ให้เช่า” (Kim, Interview, August 15, 2017)

“...ก็ลำบากหน่อยเพราะฉันไม่มี รถ ถ้าพี่ๆ ไปขายของกลับมาดิฉัน ก็ต้องรออยู่ที่นี้ เจ้านายปิด ร้านแล้วแต่ฉันก็ยังต้องรอพี่ๆ มา รับ...ตั้งใจทำงานที่มั่นคง เก็บเงิน ซื้อรถ จะได้สะดวกกว่าหาที่พัก ใกล้เคียงที่ทำงาน...” (Nguyet, Interview, August 9, 2017)

“...แต่ผมไม่ได้เสียค่าหอเพราะ ได้นอนที่ในที่เก็บของครับ ก็ไม่สบายแต่จะประหยัดครับ ก็เป็นห้องเล็กๆ ครับ แต่มีหูก อย่างครับ” (Binh, Interview, August 7, 2017)

4. ปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งแรงงานไร้ฝีมือ ชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นต้องเผชิญ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการทำงาน โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาทกับเพื่อนร่วม งาน ซึ่งเริ่มต้นจากการดูดา การทำร้ายร่างกาย หรือบางกรณีถึงขั้นต่อยตีกัน ดังคำพูดของแรงงาน ชาวเวียดนามในจังหวัดขอนแก่นที่ระบุว่า

“ไม่ค่อยจะตีเท่าไรหรอก บ่อยครั้งก็มีเรื่องทะเลาะวิวาทกัน เขาตำว่าหนูประจำค่ะ... (ผู้ชาย) เคยทำร้ายร่างกายหนูด้วยค่ะ ทะเลาะกันเรื่องทิปที่ลูกค้าให้แย่งทิปกัน...” (Suong, Interview, August 11, 2017)

“ไม่ค่อยมันคงเท่าไร บางทีก็มีเรื่องทะเลาะ ตีกันด้วย โดนที่หัวก็มี เขาเป็นผู้ชาย คนเวียดนามเกิดที่เวียดนามแต่มาอยู่ที่ไทยตั้งแต่เด็ก พูดภาษาเวียดนามก็ไม่ค่อยเป็น เขาตีฉัน...” (Nguyet, Interview, August 9, 2017)

“...ไม่ถึงขั้นด่า แต่เวลาเราขายของเขาไม่ยอมพูดจาหรือไม่อยากให้เราทำงานต่อที่นี่ แต่สุดท้ายเขาก็เห็นใจและยอมเพราะเรามีลูกเล็ก มีคนเวียดนามหลายคนยังทะเลาะ ต่อยตีกับเขา แต่ฉันรู้ว่าฉันเป็นใคร เขาทำถูกของเขา เราเป็นคนที่ต้องมาอยู่ที่นี่ ต้องขอความช่วยเหลือจากเขา...” (Huyen, Interview, August 9, 2017)

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามต้องเผชิญกับสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ในหลายประเด็น และบางประเด็นยังส่งผลต่อเนื่องเป็นปัญหาระหว่างกันประกอบด้วยปัญหาการ

ตรวจจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่และตำรวจตรวจคนเข้าเมือง (ตม.) ซึ่งครอบคลุมประเด็นการจับกุมโดยไม่ทราบเหตุผล การจับและปรับในลักษณะที่มุ่งหวังต่อทรัพย์สินหรือการเรียกรับเงินหรือส่วย ส่งผลให้นายจ้างไม่กล้าที่จะจ้างแรงงานชาวเวียดนาม และสร้างความหวาดระแวงแก่แรงงานข้ามชาติชาวเวียดนามถัดมา คือ ปัญหาการต่ออายุวีซ่า ซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษาในการสื่อสาร การเดินทาง การขาดงานหรือต้องว่าจ้างผู้อื่นทำงานทดแทนในวันที่เดินทางไปต่ออายุวีซ่า รวมถึงความสะดวกในการต่ออายุวีซ่า

ทั้งนี้ จากปัญหาการตรวจจับกุมยังส่งผลให้เกิดปัญหาที่พักอาศัยตามมา กล่าวคือ บางหอพักไม่ให้คนเวียดนามเช่าอาศัย (โดยเฉพาะในตัวเมือง) ส่งผลให้แรงงานชาวเวียดนามจำต้องไปเช่าอาศัยหอพักในพื้นที่ค่อนข้างห่างไกลจากสถานที่ทำงาน แล้วยังมีผลต่อการเดินทางไป-กลับระหว่างที่พักอาศัยและสถานที่ทำงาน ทำให้แรงงานชาวเวียดนามบางรายเลือกที่จะพำนักอาศัยอยู่ในห้องเก็บของของร้าน/ผู้ว่าจ้างสุดท้ายคือ ปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาทกับเพื่อนร่วมงาน เช่น การทำร้ายร่างกายกัน หรือการต่อยตีกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ท่ามกลางสถานการณ์ปัญหาที่แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ทั้งปัญหาการตรวจจับกุม ปัญหาการต่ออายุวีซ่า ปัญหาที่พักอาศัย และปัญหาความปลอดภัยในการทำงาน ก็ไม่ได้ถือเป็นปัญหาชนิดที่ร้ายแรงหรือถือเป็น

อุปสรรคต่อการเดินทางเข้ามาแสวงหางานทำของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามหน้าใหม่เนื่องจากผลการวิจัยเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติโดย Soonthornthada (2015) สะท้อนว่าประเทศไทยได้กลายเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการที่ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตสำคัญในภูมิภาคอาเซียน มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและมีระดับรายได้เฉลี่ยที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง รวมถึงความแตกต่างระหว่างประเทศ เช่น ค่าตอบแทนของแรงงานระดับคุณภาพชีวิต ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง และชาติพันธุ์ภายในประเทศ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดแรงงานไร้ฝีมือข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านให้เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่ได้มีเฉพาะจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น ที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามเข้ามาแสวงหางานทำ จังหวัดขนาดใหญ่อื่นๆ ที่มีการขยายของความ เป็นเมือง ซึ่งมีการพัฒนาทั้งในเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรมขนาดกลางที่กำลังต้องการแรงงานไร้ฝีมือจำนวนมาก เช่น จังหวัดอุบลราชธานี ก็ดึงดูดแรงงานไร้ฝีมือย้ายถิ่นเวียดนามเข้าไปทำงานในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับเช่นกัน โดยปัจจัยดึงดูดที่สำคัญ คือ มิติด้านเศรษฐกิจ สวัสดิการที่นายจ้างจัดหาที่พักและอาหารให้ (Srikham, 2014) ซึ่งจะเห็นว่า ปัจจัยดึงดูดไม่แตกต่างจากแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่เดินทางมาทำงานที่จังหวัดขอนแก่น

รวมถึงปัญหาในการปรับตัวทางด้านภาษา เพราะไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ กลุ่มคนเวียดนามที่เข้ามาทำงานอยู่ก่อนจะคอยช่วยเหลือในการสื่อสาร และบางกรณีนั้นนายจ้างที่เป็นคนไทย เชื้อสายเวียดนาม สามารถสื่อสารภาษาเวียดนามได้สำหรับการพักอาศัยในระยะแรกเมื่อทำงานเสร็จก็จะกลับที่พักและพักเป็นกลุ่ม จากนั้นจึงค่อยๆ ปรับตัวผ่านการแต่งกายเป็นลำดับแรก วิธีการส่งเงินกลับบ้านเกิดและการปรับตัวในการทำงานตามลำดับ

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่เข้ามาทำงานในจังหวัดขอนแก่น จะเดินทางมาจากเพียงแค่ 3 จังหวัดในภาคกลางของประเทศเวียดนาม ได้แก่ จังหวัดฮาติง (Ha Tinh) จังหวัดเหงะอาน (Nghe An) และจังหวัดกวางบิง (Quang Binh) เท่านั้น และเดินทางเข้ามาด้วยการแนะนำของเพื่อนและญาติเป็นส่วนใหญ่ ประเด็นนี้ Teekantikun (2015) ได้อธิบายว่า แม้ประเทศเวียดนามมีโครงการพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลายโครงการ เช่น เขตเศรษฐกิจจูงอ่าง แต่กลับปรากฏว่ากลุ่มคนที่มีพื้นเพมาจากครอบครัวเกษตรกรในเขตชนบท และจบการศึกษาในระดับภาคบังคับหรือชั้นมัธยมปลาย ไม่ได้ประโยชน์หรือเข้าไม่ถึงโอกาสจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้แรงงานไร้ฝีมือและมีฐานะยากจนจากประเทศเวียดนาม เลือกที่จะเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยอาศัยช่องว่างของข้อตกลงความร่วมมือเพื่อการท่องเที่ยวระหว่างเวียดนามกับไทย ที่อนุญาตให้พำนักในประเทศได้

ในระยะเวลา 30 วัน ซึ่งหากพิจารณาในมุมกว้าง จะเห็นว่า แรงงานไร้ฝีมือกลุ่มนี้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะต้องยอมรับว่า ปัจจุบันประเทศไทยที่กำลังตกอยู่ในภาวะของการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือเช่นกัน

6. ข้อเสนอแนะ

การที่แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามต้องเผชิญสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ทั้งด้านการดำเนินชีวิต และสภาพการทำงานในจังหวัดขอนแก่นดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามระหว่างการทำงานในจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง ต่อสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

1. การส่งเสริมและสร้างความร่วมมือด้านแรงงานในระดับทวิภาคี ทั้งในด้านการคุ้มครองแรงงาน ด้านความปลอดภัย รวมถึงด้านสวัสดิการทางสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนาม

2. การจัดตั้งกองทุนฉุกเฉิน เพื่อช่วยเหลือแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่ทำงานในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อช่วยเหลือแรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนาม ในกรณีฉุกเฉินเร่งด่วน เช่น การประสบอุบัติเหตุ การเจ็บป่วย ร้ายแรงกระทันหัน รวมถึงการถูกตรวจจับกุมและชำระค่าปรับ เป็นต้น

3. การจัดอบรมหลักสูตรระยะสั้นด้านการจัดการ และออมเงินแก่แรงงานไร้ฝีมือชาวเวียดนามที่เดินทางมาทำงานในประเทศไทย เนื่องจากแรงงานไร้ฝีมือส่วนใหญ่จะได้รับค่าจ้างไม่เกินค่าแรงขั้นต่ำหรืออาจน้อยกว่า แต่รายจ่ายในแต่ละเดือนที่ชำระ ได้แก่ ค่าหอพัก ค่ากินอยู่ ค่าเดินทาง และค่าต่ออายุวีซ่า เป็นต้น จึงต้องมีการจัดการและออมเงินที่ดี เพื่อมีเงินเหลือส่งเงินกลับบ้านเกิด

4. การอำนวยความสะดวกในการขอรับการตรวจลงตรา หรือขอต่ออายุวีซ่าจากสถานกงสุลใหญ่เวียดนามประจำจังหวัดขอนแก่น เช่น e-Visa เป็นต้น

References

Binh. (August 7, 2017). Interview.

Cuong. (August 15, 2017). Interview.

Duc. (August 7, 2017). Interview.

Ha. (August 8, 2017). Interview.

The Hai. (2017). *Quan he hop tac Viet Nam-Thai Lan ngay-cang-phat-trien-manh me*. <http://baoquocte.vn/quan-he-hop-tac-viet-nam-thai-lan-ngay-cang-phat-trien-manh-me-33954.html>. (Accessed 25 May 2017).

- Ha Le Huyen. (2015). *Quan He Thailan Viet Namtunam 1991 Den 2011*. Ha Noi : Vien Han Lam Khoa hoc xa hoi Viet Nam.
- Huyen. (August 8, 2017). Interview.
- Kim. (August 15, 2017). Interview.
- Ly. (August 9, 2017). Interview.
- Moy. (August 11, 2017). Interview.
- Nga. (August 7, 2017). Interview.
- Nguyet. (August 9, 2017). Interview.
- Nguyen Khoa. (2016). *Nguoi Mien Trung Do Xo Sang Lao, Thai Lan lam an*. <http://kinhdoanh.vnexpress.net/tin-tuc/vi-mo/nguoi-mien-trung-do-xo-sang-lao-thai-lan-lam-an-2726604.html>. (Accessed 22 May 2016).
- PV. (2016). *Von FDI Cua Thai Lanvao Viet Nam dat 8.13 ty USD*. <http://www.baomoi.com/von-fdi-cua-thai-lan-vao-viet-nam-dat-8-13-ty-usd/c/22357298.epi>. (Accessed 22 May 2016).
- Rau. (August 11, 2017). Interview.
- Soonthornthada, A. (2015). *Migrant Workers in Greater Mekong Sub–Region in Population and Social Diversity in Thailand 2015*. Nakhon Pathom : Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Srikham, W. (2014). Vietnamese Migrant Workers in Ubon Ratchathani Municipality. *Journal of Mekong Societies*, 10(1).
- Suong. (August 11, 2017). Interview.
- Teekantikun, S. (2015). Transnational Labor Migration from Vietnam to Thailand. *Research Reports*. Faculty of Humanities and Social Sciences : KhonKaen University.
- Thit. (August 9, 2017). Interview.
- Tung. (August 10, 2017). Interview.
- Van Luong. (2001). *Hoi Thaoquan He Viet Nam-Thai Lanhuongtoituonglai*. Ha Noi : Vien Han Lam Khoa hoc xa hoi Viet Nam.
- Vo Anh Duc. (August 15, 2017). Interview
- Xuan Son. (2015). *Thai Lan : Thitruonglao dong moicua Viet Nam*. <http://vov.vn/xa-hoi/thai-lan-thi-truong-lao-dong-moi-cua-viet-nam-414905.vov>. (Accessed 25 May 2015).